

alkalmazott bravúrokat is felfedezhetjük, mint a babitsi többszörös alliterációkat (pl. „Légben lengő láng a lány.”⁸) Ugyanígy a weöresi vidáman komoly, komolyan vidám nyelvi virtuozitást (pl. Ő [ABC]⁹ című versének remek nyelvi leleménye, végigmenve a magyar ábécén, alliteráló kétszavas sorok egymásutánja, de ugyancsak eltalálva az egyensúlyt és nem erőltetve a különlegesebb karaktereket, mint a *cz, dz, dzs*). Szintén grandiózus megoldás a *Tetvemberek*¹⁰ című vers végig „E” betűre épülő kompozíciója, akár Varjas János *Megtért embernek éneke* című művéhez hasonlatos, méltó, modern – a magyar nyelv „mekegő” vagy „eszperente” jellegét kiélvező – szövegvilága. A *Fogoly vagy bennem...*¹¹ című alkotás a Juhász Gyulától beépített játékos intertextualitás („s igen itt vagy minden csálé nyakkendőmben”) által is újabb dimenziókat kap.

A borító, a citrom-lila színárnyalat komplementerségére alapuló, optikailag mozgást keltező, fényjáték illusztrációja Révész Éva Gabriella számítógépes grafikus remekül eltalált, a kötet belső tartalmához jól illeszkedő, neo Op Artként is tekinthető alkotása.

„A költő mindig fest” – állítja a *lessingi*¹² tétel, és régről ismert, a művészeti ágak közt nincs éles elhatárolódás, csak eszközeik különböznek. Így a műfajok ösztönös, indirekt egymásba játszásának kiváló alkotói vezénylese; a zeneiség, a gondosan festett képek a szövegterület szépen tágitják a többi érzékelés felé, a teljesség irányába elmozduló, összhangzatú eleven versgyűjteményt építve ezáltal. A pozitív értelmű, arányos ket-tösség jellemző a versek témájára, stílusára, beszédmódjára. Szakrális és profán elemek, világi tapasztalat és misztikus érzület, a részletek nagysága, a nagyság részletei, a személyes élmény és tanult ismeretanyag, egyéni és kollektív emlékezet (pl. *Futórozsa utca, Pesti srácok*¹³), otthonosság és otthonalanság érzése (pl. *Honvágy, Otthon?*¹⁴), a vallásos hit és filozofikus kételkedés, kapcsolat másokkal és magunkkal, mind-mind végigvetülnek, mint a mindennapi élet fény-árnyékjátékaiból előhívott színes versképek.

„Fontosabb átérezni egy alkotás jelenlétét, mint megérteni.”¹⁵ – így vélekedett az optikai művészet nagymestere, Vásárhelyi Győző, ismertebb nevén Victor Vasarely. Különösen érvényes ez az olyan hangsúlyos jelenléttel, impresszív fényjátékkal pulzáló (ragyogó) alkotások esetében, mint amilyen a *Tűztündértánc* kötet is, amelyet bátran bízhatunk a léleklogika tisztább, tévedhetetlenebb tekintetére.

(K.u.K Kiadó, Budapest, 2017)

⁸ A *Tűztündér* című vers a 60. oldalon

⁹ A vers a *Tűztündértánc* kötet 11. oldalán

¹⁰ A vers a *Tűztündértánc* kötet 68. oldalán

¹¹ A vers a *Tűztündértánc* kötet 59. oldalán

¹² Gotthold Ephraim Lessing: *Laokoön, avagy a festészet és költészet határaitól*; Hamburgi dramaturgia ford.: Vajda György Mihály, Fekete Sas, Bp, 1999

¹³ A versek a *Tűztündértánc* kötetben: *Futórozsa utca* (39.o.), *Pesti srácok* (58.o.)

¹⁴ A versek a *Tűztündértánc* kötetben: *Honvágy* (40.o.); *Otthon?* (41.o.)

¹⁵ Amy Dempsey: *A modern művészet története*. Képzőművészeti Kiadó, Budapest, 2003 (ford.: Szekeres Andrea és Szikra Renáta)

Szoviár János: A költészet megtartó és megtisztító ereje Gondolatok Ködöböcz Gábor Költők, versek, erőterek című kötetéről

„A testnek van háza; úgy hívják, hogy lakás. A léleknek is van háza; úgy hívják, hogy vers. Ezért aztán a mindennapi kenyér mellett a mindennapi vers is feltétlenül szükséges” – kezdődik az idén augusztusban hatvanadik születésnapját ünneplő – Isten éltesse ezúton is! – Ködöböcz Gábornak, az *Agria* folyóirat alapító főszerkesztőjének új tanulmánykötete, melyben a magyar versről, a költészetéről, a XX. század magyar költőiről és irodalmáiról elmélkedik.

A *Hungarovox* által a kilencvenedik ünnepi könyvhétre megjelentetett *Költők, versek, erőterek* a szerző életművének hetedik önálló kötete, mely struktúrájában, stílusában, ars poeticájában, tematikájában és szemléletmódjában is szervesen kapcsolódik a korábbi műveihez. Ködöböcz Gábor irodalomtörténész nevéhez eddig a könyvig két monográfia és négy tanulmánykötet fűződött: *Hagyomány és újítás Kányádi Sándor költészetében* (2002); *Értékvilág és formarend* (2003); *Megtartó párbeszéd* (2009); *Erdélyi élmény – erdélyi gondolat* (2011); *Szépen magyarul, szépen emberül* (2014); *Kiss Benedek* (2014).

A minden szempontból magával ragadó, külső és belső esztétikumával szívhez és lélekhez szóló, válogatott és új esszéket, tanulmányokat tartalmazó könyvet magától a szerzőtől kaptam egy beszélgetés során Eger egyik belvárosi éttermének-sörözőjének teraszán. Első pillantásra Pereszlényi Helga munkája, a borító gondolkodtatott el: sötét tónusú, mégis távlati fényeket felvillantó misztikus világot idéz. Egyszerre jeleníti meg a közelt és a távot, az itt létet és ott létet, a lentet és föntet, a leverő éjszakát és a reménnyel felvillanó fényt, a fűt és fát, a valót és a transzcendenst. A könyvet nyitó ajánlás még szívszorítóbbá és még komorabbá teszi ezt a képi világot.

A 350 oldalnyi, három nagy fejezetre tagolt elemző esszék, tanulmányok, szövegek szinte csak tankönyvekkel, portrékötetekkel, irodalmi lexikonokkal mérhető ismeretanyagot tartalmaznak. Nagy és kifinomult precizitással, hozzáértéssel és lelkiismeretességgel vezeti be a szerző az olvasót, az irodalom iránt érdeklődőt a XX. századi és a XXI. század eleji magyar költészet kiemelkedő alakjainak pályaképebe.

Az írásokból egy következetes, de sokszínű, többpólusú, azonban fixen orientált és határozott eszmeiséget, esztétizmust képviselő tudós egyéniséget ismerhetünk meg, aki jó érzékkel analizál, szemléltetve értelmez, túlélesen lát s felszabadítóan látta, és biztos, bronzba öntött végleges, de nem végletes ítéletet mond. Mindezt

helyenként vallomásos, heurékaszerű hevülettel, máshol a tudós hűvösebb, merevebb szigorával teszi, de mindig értő-érző emberként: az irodalomszeretet- és az emberszeretet-misztikát a tudásmisztikával kongruens módon felvillantva.

A kötet minden egyes tanulmánya, esszéje, mondata rávilágít, hogy a vers olvasása és írása az ember lényegéhez tartozik („*Verseket azért írunk és olvasunk, mert az emberi fajhoz tartozunk*” – Holt költők társasága). A szerző ebben a felfogásban szól a tanulmánykötet három nagy fejezetében a líráról, az irodalomról mint a lét teljességének kifejezőjéről, megtartó és megtisztító erejéről.

A kötet első felében nagyobb lélegzetű tanulmányokat, esszéket találhatunk, a második rész a könyvismertetéseké, míg a harmadik részben emlékeztetéseket, köszöntőket olvashatunk. A korábban kialakított sajátos hangvételű és minden részletre kiterjedő ábrázolás- és szemléletmódot aktív örökségként igyekszik művelni Ködöböcz Gábor ebben a könyvében is, és ekként ismerhetjük meg az esszéíró irodalmár ars poetica gyanánt is fölfogható eszmefuttatásait, írásait.

A huszonegy írást tartalmazó I. részben a bevezető szöveg után Ködöböcz Gábor azokkal a felbecsülhetetlen emberi és irodalmi értékekkel és példákat adó és átörökítő költőkkel, írókkal foglalkozik, akiknek munkásságát, egy-egy művét újra és újra érdemes görcső alá venni: Kányádi Sándor, Nagy Gáspár, Buda Ferenc, Kiss Benedek, Ady Endre, Juhász Gyula, József Attila, Nagy László, Utassy József, Weöres Sándor, Kós Károly, Sütő András életművébe nyerhetünk betekintést.

Nem meglepő, hogy Kányádi Sándor és Nagy László lírája újra helyet követelt magának a tanulmánykötet első harmadában, hiszen Ködöböcz Gábor a két irodalmi nagyság kiváló ismerője, kutatója: egykor Nagy László költészetéről írta szakdolgozatát, doktori disszertációját pedig az erdélyi Mester, Kányádi Sándor – akinek költészete talán a legközelebb áll a szerzőhöz – életművéből. Mindkét esetben a Debreceni Egyetem kedves professzora, a harmadik részben hálatalten elbúcsúztatott Görömbei András segítette ebben.

A második rész tizenhat írást tartalmaz. Ismertetést olvashatunk Görömbei András Csoóri Sándorról írt monográfiájáról, Németh László, Kannás Alajos, Áprily Lajos, Jékely Zoltán, Ferenczes István, Szakolczay Lajos, Bertha Zoltán, Barabás Zoltán, Lipcsei Márta, Serfőző Simon, Kiss Benedek, Lázár Ervin, Léka Géza, S. Csoma János és Fazekas József munkáiról.

A harmadik rész tizenkét írásműve méltóképpen emlékezik irodalmunk azon alakjaira (Mikes Kelemen, Gárdonyi Géza, Weöres Sándor), és elmélkedik irodalomtörténetünk azon alakjairól (pl. Görömbei András, Bertha Zoltán, Szakolczay Lajos), akiknek segítségével maga a szerző is igazolni tudja rendkívüli sokrétűségét és ezzel együtt értékítéletének, erkölcsi mércéjének rendíthetetlen szilárdságát.

A *Költők, versek, erőterek* egyik legnagyobb erénye, hogy szerzője autentikus személyiség. Írásaiból kiviláglik az elemzett művek és alkotók szeretete, a szak-

mai felkészültség, a felülmúlhatatlan tárgyi tudás s az, hogy szívvel-lélekkel fordul választott, elemzett tárgya felé. Így az esszék, tanulmányok befogadása után az olvasónak is része lehet abban a felemelő érzésben, amelyet Ködöböcz Gábor „a jól végzett munka oltalmazó derűjének” szokott nevezni.

Ködöböcz tanár úr esetében – a piros Signetta titkait magam is tudva – az írás jó értelemben vett belső készítés, a lélek mélyéről jövő isteni sugalmazás, mely mögött mindig ott van egész személyisége: a szemlélődő magatartás, a széles spektrumú gondolkodás, az írástudói felelősség, a kimondott és leírt szó erejének tudata, a tájhoz és az irodalomhoz való hűség, a helytállás és a hit.

Írásaiban olyan esztétikai-irodalmi magatartást, álláspontot képvisel, amely mai, divathajhász és csak a felszínen fecsegő világunkban egyre inkább ritkaságszámba megy. Egy olyan írói és filozófiai-irodalomtörténeti világ az övé, amely rámutat arra, hogy a foszló helyett a téphetlent, a mulandó helyett a múlhatatlant, a romlandó helyett a romolhatatlant, a részek, részletek helyett az egészet, a szilánkok helyett a teljességet kell beemelnünk a gondolkodásunkba, ízlésvilágunkba, az irodalmi köztudatba.

Őt magát megkérdőjelezhetetlen morális és szellemi épség, az égből származtatható tiszta esztétikai és emberi magatartás jellemzi. Habitását, nemzeti kultúránk és az irodalom iránti elkötelezettségét találóan jellemzi egyik kötetének címe: *Szépen magyarul, szépen emberül* (2014).

Bizony, devalválódott, álértékekben tobzódó, eltorzult világunkban nem könnyű feladat embernek maradni mindig, minden körülményben. Ködöböcz Gábor írásaival rávilágít, milyen emberekre, költészetre, esztétikára és szemléletmódra van vagy lenne szüksége hazánknak, hogy személyes példával taníthassanak életre, hitre, nemzetszeretetre. William Butler Yeats örökbecsű mondását idézve: „az univerzum felé csak kesztyűs kézzel nyúlhatunk ki, s ez a kesztyű a nemzetünk.”

Az igazi érték mindig modern, időszerű. A szerzői felelősségérzet, a művészi alkotásba vetett hit, az erkölcsi nagyság nyújt biztos erőt, támaszt az állandó megújulni tudáshoz, a látókör egyre teljesebbé válásához. Ködöböcz Gábor tudja ezt, s mindezt igen szemléletesen, a mélységet is láttatva, meggyőző erővel bizonyítja. Kötetében sokoldalúan elemez, s könyve nem Földtől elrugaszkodott tudományos munka, hozzánk, az olvasókhöz, nekünk, az olvasóknak szól. Nagy érdeme a komplexitásra törekvő értelmezéseknek az a gazdag, világ- és magyar irodalmi vonatkozású asszociáció, intertextualitás, kitekintés, mely végigkíséri az egyes tanulmányok, esszék érzés- és gondolatvilágát, nyelvi közegét – még akkor is, ha az írásművek között vannak átfedések, ismétlődő, variálódó nyelvi elemek. De példaértékű a könyv tudományos apparátusa s a pontos, tudományos, de ugyanakkor élvezetes, szemléletes nyelvezete, mely a határozott értékvilággal, a hagyományos és hagyományteremtő kultúrával hozza személyes kapcsolatba az olvasót.

Az *Agria* alapító főszerkesztőjétől megszokhattuk, hogy különböző történelmi és társadalmi viszonyok távlatában, közösségi-nemzeti horizontban tekint a jelenre és a korunk irodalmára, és mindezt a nemzedéki-szemléleti sokszínűség jegyében tárja elénk. Így éri el, hogy az elemzett művek, alkotások és alkotók, értékek országos kitekintésben, sőt Kárpát-medencei beágyazottságban nyerik el a legteljesebb értelmüket. Nem véletlen tehát, hogy az erős hagyománytudattal rendelkező, határozott értékvilágot képviselő, közösségi elkötelezettségű és nemzeti horizontban gondolkodó írók és költők kaptak helyet elsősorban e tanulmánykötetben is.

Cseh Károly szavaival élve: „fény és öröklét a szolgálat”. Kődöböcz Gábor hetedik önálló kötetével újfent igazolta, hogy „emberségről példát, vitéségről formát” csak így érdemes adni. A kötet olvasása, „jó mulatság”, megírása „férfimunka volt”.

(*Hungarovox Kiadó, Budapest, 2019*)

Kovács Jolánka

Az egy irányba tartó múlt

Fellinger Károly: Plomba

A felvidéki költő tizenharmadik verseskötete nagyfokú igényességgel készült, igen elegáns kötet. Ha az olvasó kezébe veszi, lapozgatja, első benyomása az, hogy ennek a könyvnek „lelke” van.

A kötet öt fejezetre tagolódik, melyeket azok a bizonyos láthatatlan szálak kompakt egészévé fűznek egybe, azt kifejezve, hogy a szerzőnek valóban fontos volt, hogy éppen ezek a versek kerüljenek be a könyvbe. Miként a cím is. Mert mire jó a plomba, minek a jelképe? A fájdalomcsillapításnak, a hiánypótlásnak, ami ugyan tart, ameddig tart, örökké biztosan nem. Végleges megoldás tehát nem lehet, csak szükségszerű és időleges.

A *Fölöttem lebeg* című fejezet a kínzó csönd, a magányérzet, az írással kapcsolatos végletes őszinteség, kitárulkozás, a múltba nézés, a sorsszerű dolgok, az elhunyt apa miatti tompa és nem múló fájdalom, a beteg anya miatti szorongás, a már halott rokonok emlékeinek verseit gyűjti egybe.

Négysoros

minden elmúlik
csak az idő marad
megvárja a halált
neki mindent szabad

– írja Fellinger, és ebben a rövidke *Négysorosban* szinte az egész kötet mondanivalóját össze-foglalja. A múltba való gyakori visszatekintés, az összefüggések keresése a jelenlegi helyzettel, a tépelődések, és mindennek folytatásaként a halál gondolatával való foglalkozás a kötet számos versében felülrik. A tárgyak, a fogalmak, a helyzetek megszemélyesítése végig jellemző, s így a lét kaotikus-sága még elviselhetetlenebb („A szavaknak/ legalább három fejük van” – *Fekete kréta*; „A múló pillanat vigyáz/ a lencsevégre kapott/ darázsra, virágról/ virágra száll.” – *Gyűrűsujj*). A fejezetet színesebbé és élénkebbé teszik a János-versek, melyek valójában személyes vallomások, és melyeknek középpontjában János áll, aki szimpa-tikusan ügyetlen, aki a körülötte élők állandó célpontja, aki nem elég ravasz és nem elég óvatos, hát erre aztán gyakran ráfázik, aki sokszor zavart és mély fájdalommal és sokáig viseli kudarcait, sérelmeit.